
La vaga de La Canadencs i la jornada de 8 hores

Catàleg de l'exposició

• 75è Aniversari •

La vaga de La Canadenca i la jornada de 8 hores

Catàleg de l'exposició del maig del 1994

• 75è Aniversari •

Fundació Arxiu Històric

Ajuntament de Barcelona

Edició:
© Ajuntament de Barcelona
Regidoria d'Edicions i Publicacions

Disseny gràfic:
Marina Vilageliu

Impressió: Impremta Municipal
Dipòsit legal: B. 21.470-1995
ISBN: 84-7609-746-8
Exp.: 9566551

Índex

Presentació	5
Joan Fuster i Sobrepera <i>Regidor d'Edicions i Publicacions</i>	
Pòrtic	7
Àngel Rozas Serrano <i>President de la Fundació Arxiu Històric de la CS de la CONC</i>	
La Vaga de la Canadenca i la jornada de les vuit hores	9
Francesc Bonamusa i Gaspar <i>Catedràtic d'Història Contemporània de la UAB i president del Gabinet de Recerca d'Història Social i Obrera</i>	
El sindicalisme a La Canadenca després de la vaga	21
Vicent Casals Costa <i>Historiador de la Ciència i de la Tècnica</i>	
Catàleg de l'Exposició	35

Presentació

Sovint les commemoracions ens serveixen no només per recordar, els esdeveniments que han commocionat de diferents maneres i en diverses ocasions la nostra societat, sinó també per analitzar-los críticament i treure'n un aprenentatge.

La rememoració d'una vaga com la de La Canadencia ens permet, doncs, des d'aquest punt de vista, entendre com un sistema que no es basa en el consens social sinó en la intransigència pot esdevenir un greu factor de desestabilització i de profunda injustícia.

Els treballadors de Riegos y Fuerzas del Ebro, filial de la Barcelona Traction, Light and Power, iniciaren una vaga el 5 de febrer de 1919 per l'acomiadament d'uns treballadors que reclamaven el dret a sindicar-se.

En pocs dies el conflicte es generalitzà i el 17 de març se signà l'acord segons el qual La Canadencia, readmetia els treballadors i acceptava la jornada de vuit hores i un augment salarial, mentre el governador civil es comprometia a alliberar els treballadors empresonats a Montjuïc.

Però malgrat els esforços dels sectors sindicalistes de la CNT, representada per Salvador Seguí i Àngel Pestaña, la vaga esclatava de nou a Barcelona el 24 de març. Les posicions es radicalitzaren i donaren pas a un dels períodes més funestos de les lluites socials a la ciutat, l'anomenat període del pistolisme. Noms com el de Severiano Martínez Anido es feren tristament cèlebres, i personatges de la

talla cívica i intel·lectual de Francesc Layret i el mateix Salvador Seguí foren assassinats als carrers de la ciutat.

En definitiva la vaga de La Canadenca fou un episodi més de les convulsions socials de la Barcelona del segle XX. Les lluites pel dret de sindicació, per la jornada de vuit hores, per un salari digne i la negociació amb la patronal adoptaven expressions cruentes com la del cas que ens ocupa, fa tot just 75 anys.

Hem d'esperar que el fet de recordar-les ens serveixi per entendre la importància d'aquests drets, i per valorar actituds com la tolerància, la responsabilitat, la llibertat i la convivència que han de presidir les relacions socials si volem gaudir d'una ciutat pròspera i que rendibilitzi haver estat al capdavant de les transformacions més importants de la societat contemporània.

JOAN FUSTER I SOBREPÈRE

Regidor d'Edicions i Publicacions

Pòrtic

La Fundació Arxiu Històric de la Confederació Obrera Nacional de Catalunya ha volgut contribuir al cicle d'activitats culturals i cíviques que s'han realitzat, al llarg del 1994, amb motiu de la celebració dels 75 anys de la conquesta de la jornada laboral de 8 hores, arrencades pels moviments vaguistes esdevinguts el 1919, i que han estat coneguts genèricament com els fets que envoltaren «La vaga de La Canadencia». No és la nostra intenció reflexionar aquí sobre els successos històrics esmentats ni sobre la seva repercussió en les societats catalana i espanyola d'aquell temps, abordats tant per Francesc Bonamusa (en relació amb el context social i polític en el qual esclatà el moviment vaguista) com per Vicenç Casals (respecte a les relacions laborals i el sindicalisme dins la mateixa empresa de Barcelona Traction, Light and Power durant els anys vint) en els textos que acompanyen aquest mateix catàleg que us presentem, on es recullen els materials que compoñerem l'exposició que CCOO va organitzar a la primavera de 1994: «La vaga de La Canadencia i la consecució de la jornada de 8 hores».

Hem considerat necessari d'estimular aquestes activitats de «commemoració» més «per caure de memòria» que no amb la intenció de tornar a repetir una apologia en què parlar acríticament d'esdeveniments passats. No pretenem efectuar ni l'apropiació ni la reinvençió nostàlgica d'un discurs històric sobre la història del nostre moviment obrer. En la nostra actitud hi ha una mostra de reconeixement, de vegades furtat d'una manera miserable, als treballadors d'aquells temps; però també és la mostra d'aquest reconeixement als treballadors

que, uns decennis més tard, han possibilitat en diferent manera que les condicions de treball milloressin fins a fer realitat una jornada de treball més humanitzada. A l'encapçalament de la nostra publicació LLUITA OBRERA es recorda, en paraules de l'advocat laboralista i líder republicà català Fancesc Layret, que «quan els treballadors fan vaga, no és que no vulguin treballar, sinó que volen fer-ho en millors condicions».

Per acabar volem subratllar la voluntat de la nostra fundació d'aconseguir consolidar un espai per a la recuperació de la memòria de la nostra història més recent, que se centri en els àmbits relacionats amb la situació de la classe treballadora catalana durant els anys del règim franquista, sense que aquesta tasca s'esgoti en l'acumulació de materials més o menys insòlits o com un element d'estímul d'una nostàlgia contemplativa. Per contra, considerem que conèixer el passat i fer una tasca rigorosa de divulgació de la nostra història entre la ciutadania, principalment entre les joves generacions, potser ens ajudarà a elaborar un projecte de societat més justa, més lliure i més igualitària.

ÁNGEL ROZAS SERRANO

President de la Fundació Arxiu Històric de la CS de la CONC

La vaga de La Canadenca i la jornada de les vuit hores

La vaga de La Canadenca i la promulgació per part del Govern espanyol de la jornada laboral de 8 hores, el 1919, tenen lloc en el marc d'amplis moviments revolucionaris per tot Europa i d'una forta agitació política i militar a Catalunya amb les Assemblees de Parlamentaris i les Juntes Militars de Defensa. La Canadenca i la vaga del 1919 s'han convertit en el símbol d'una època. La d'una Barcelona urbana en plena industrialització i electrificació que ens ha deixat, com a record, les tres xemeneies del Paral·lel. D'una època en què les organitzacions patronals i sindicals aconseguïen altes cotes de cohesió –amb l'estrena de les noves formes organitzatives– i que protagonitzen violents enfrontaments socials.

La Revolució russa, la fi de la Primera Guerra mundial i la destrucció dels imperis europeus –rus, alemany, austríac i turc– promogueren fortes transformacions polítiques i socials. Canviaren moltes fronteres i sorgiren nous estats a Europa: Estònia, Letònia, Lituània, Txecoslovàquia, Polònia, Hongria, Iugoslàvia, etc. La influència de la revolució socialista a Rússia s'estengué per tot Europa, amb moviments comunistes a Alemanya i a Hongria i la fundació de la Internacional Comunista. Es produïren dures accions sindicals –com ara l'ocupació de fàbriques al nord d'Itàlia– i fins i tot el moviment anarquista se sent atret per la Revolució russa.

Aquests anys immediatament posteriors a la Primera Guerra mundial comportaren els graus més elevats d'agitació social. Entre el 1919 i el 1921 s'arribà a la

fita més important de la història del moviment obrer europeu. A l'Estat espanyol, s'hi succeïren unes 200-300 vagues del 1913 al 1917; més de 450 el 1918; quasi 900 el 1919 i poc més de 1.000 el 1920. També el nombre de vaguistes augmentà considerablement, amb més de 100.000 vaguistes el 1918; quasi 180.000 el 1919; i uns 245.000 el 1920.

El sindicalisme català –el més poderós d'Espanya– s'agrupava majoritàriament en la Confederació Nacional del Treball (CNT), fundada el 1910 a Barcelona i impregnada gradualment de principis anarquistes. Entenia el sindicalisme com l'associació de la classe obrera i el mitjà de lluita necessari per aconseguir «l'emancipació econòmica integral de tota la classe obrera, per mitjà de l'expropiació revolucionària de la burgesia».

La CNT, sotmesa a la clandestinitat durant diversos anys, inicià a partir de la Primera Guerra mundial –amb el suport de l'òrgan d'expressió, SOLIDARIDAD OBRERA– un procés de reorganització que rebrà un fort impuls en el Congrés de Sants de la regional catalana (28 juny-1 de juliol 1918). S'hi reafirmaren els principis anarcosindicalistes, en particular el de l'acció directa, i s'acordà la formació dels «Sindicats Únics». Uns nous sindicats d'indústria que reunien els antics sindicats d'ofici de cada ram industrial. Per exemple, el Sindicat Únic del ram fàbril i tèxtil agrupava els antics sindicats de filadors, teixidors, tintorers, cilindradors, contramestres, treballadors de gèneres de punt i tots els de la indústria del teixit. Els Sindicats Únics s'agrupaven en Federacions Locals –com la de Barcelona– i aquestes en la Confederació Regional del Treball de Catalunya (CRTC), que junt amb la resta de Regionals constituïa la CNT. Salvador Seguí, «el Noi del Sucre», fou reelegit secretari general de la CRTC, Àngel Pestaña, nomenat director de la SOLIDARIDAD OBRERA, i es reorganitzà el Comitè nacional de la CNT amb Buenacasa, Boal i d'altres.

Amb anterioritat i d'una manera semblant a la CNT, les diverses Patronals s'havien organitzat en Federacions de ram d'Indústria, per exemple la de la Construcció, i s'agrupaven en Federacions locals com ara la de Barcelona, dirigi-

da per Fèlix Graupera, empresari de la construcció que, del 1919 al 1923, presidí la Federació Patronal de Barcelona, la Catalana (1920) i la Confederació Patronal Espanyola (1923).

La gradual reorganització patronal i sindical s'esdevenia en el marc d'una regressió econòmica que s'inicià a Catalunya el 1919, pel que fa a alguns rams industrials, i que es generalitzà el 1920; quant a l'exportació de mercaderies –que havia crescut en el transcurs de la Guerra mundial– experimentà una caiguda fins als nivells de preguerra. Poc després, els efectes de la crisi arribaven també al sector financer català, amb la fallida del Banc de Barcelona –l'entitat bancària més forta de Catalunya– al desembre del 1920. Les conseqüències laborals foren immediates: tancament d'una bona quantitat de tallers i fàbriques i reducció del treball a la major part de les altres.

Aquesta conjuntura econòmica i la por de les classes dirigents a la revolta social –generalitzada en diversos indrets d'Europa– facilitaren l'accés a la direcció de la Patronal catalana dels sectors més durs de l'empresariat. Entre ells, Graupera, president de la Patronal; Josep Pallejà, secretari de la Federació barcelonina o Joan Miró i Trepal que proposà –en plena vaga de La Canadenca– de crear grups de xoc de la patronal catalana.

La Federació Patronal de Barcelona trobà un bon aliat en el capità general de Catalunya, Joaquin Milans del Bosch. Conjuntament organitzaren una xarxa repressiva mitjançant la formació d'un grup de pistolers en què participaven confidents i tèrbols personatges procedents de l'espionatge alemany durant la Primera Guerra mundial, com el fals baró de Koenig o el policia Manuel Bravo Portillo, que havia estat destituït el 1918, després que Pestaña l'hagués denunciat com a espia alemany a SOLIDARIDAD OBRERA, i que reaparegué cap al 1919 com a cap de la trama negra establerta entre la Patronal i Capitanía General.

L'esclat de qualsevol conflicte laboral podia derivar vers un enfrontament social violent i el de La Canadenca en fou un exemple.

La vaga de La Canadencia

La Canadencia era el nom popular de l'empresa Riegos y Fuerzas del Ebro (filial de la Barcelona Traction, Ligth and Power) –ja que el seu capital era britànic-canadenc–, i subministrava electricitat a Barcelona. La vaga del febrer a l'abril del 1919 és un conflicte que exemplifica la lluita obrera per l'augment de sou –la fonamental i més «històrica» de les lluites de la classe obrera. Però també, i sobretot, la lluita pel dret de sindicació i per la solidaritat de classe.

Les tensions a La Canadencia havien començat al desembre del 1918, en les obres que l'empresa feia al pantà de Camarasa (la Noguera); Però el conflicte important s'originà quan la direcció de la empresa decideix, al final de gener del 1919, de reduir el salari dels empleats de la secció de facturació i alguns d'ells cerquen el suport o bé s'afilien al Sindicat Únic de l'Aigua, Gas i Electricitat, en procés d'organització. L'empresa respon amb acomiadaments i el 5 de febrer té lloc una vaga de braços caiguts a la secció de facturació, seguida de l'actitud intransigent de l'empresa i l'expansió de la solidaritat obrera. Una comissió obrera prova d'establir una negociació amb el Govern Civil, la Mancomunitat i a l'Alcaldia de Barcelona, perquè a més de l'acomiadament, estava en joc el dret d'associació. L'empresa s'hi mostra inflexible, la policia desallotja els 140 empleats en vaga i s'inicia un ampli moviment de solidaritat.

Aquests successos es produeixen en el marc d'un clima enverinat per la permanència a la presó de 25 sindicalistes –empresonats durant el període anterior de suspensió de garanties constitucionals– la supervivència de conflictes com ara la vaga dels carreters i els xofers de La Fraternal, la dels operaris del diari EL DILUVIO i el principi d'una vaga en el tèxtil (a partir del 17 de febrer amb reivindicacions que comprenen el reconeixement sindical, la jornada de 8 hores i la prohibició de treball per als menors de 14 anys.

El 21 de febrer, a primera hora de la tarda, tot el personal de les companyies d'electricitat abandona el treball. La força elèctrica arriba a Barcelona però no és distribuïda. Les fàbriques i els tallers queden paralitzats i la ciutat i les cases de Barcelona es queden sense tramvies i a les fosques, sense corrent elèctric. El govern Romanones confisca la companyia i els serveis de proveïment, i l'exèrcit i la marina restableixen el servei domiciliari l'endemà. Una setmana després, una gran part dels tramviàries i els treballadors de la Societat General d'Aigües, de la Companyia de Gas Lebon i de la Catalana de Gas i Electricitat, s'afegien a la vaga, de manera que aquesta es generalitzava per tot el sector de l'aigua, el gas i l'electricitat.

A la primavera de març el Govern s'apropià, així mateix, del servei d'aigües i el Sindicat Únic d'Arts Gràfiques organitza la «Censura Roja», la qual consisteix que els linotipistes dels diaris es neguen a compondre les notes adverses a les accions obreres. Entre el 7 i el 12 de març la vaga es generalitza al sector dels transports i Romanones el militaritza. La resistència dels treballadors i l'actuació policíaca generen fileres de presos cap al Castell de Montjuïc, que arriba a aixoplugar fins a 3.000 detinguts.

Tant l'empresa com els treballadors arriben al límit de les seves forces a mitjan març. Poc després de ser nomenat governador civil Carles Montanyer –antic enginyer de La Canadencia– s'arriba a un acord acceptable per als treballadors el 17 de març, aconseguit pels sectors pactistes –titllats de reformistes– de la CRTC. Entre ells, hi trobem Seguí. L'acord representa la llibertat dels presos –llevat dels sotmesos a judici–, la readmissió dels vaguistes sense represàlies, l'augment proporcional dels sous, la jornada màxima de 8 hores i el pagament de la meitat del mes de la vaga. Amb tot, el Comitè de vaga, el Sindicat i la CRTC necessiten l'acord dels vaguistes que aconsegueix Salvador Seguí, secretari de la CRT catalana, en un històric míting a la Plaça de Toros Les Arenes (19 de març), en convèncer quasi 30.000 treballadors que, esperonats pels sectors radicals de l'anarquisme, es mostren partidaris enfervorits d'allargar la vaga. Segons testimonis presencials

(Pere Foix, Simó Piera, Adolfo Bueso, etc.), Seguí, amb un «gest de tribú i veu abaritonada», manifestà el «do de l'oratória» i el «domini que exercia damunt les multituds» i reeixí per aclamació a acabar la vaga.

Dies després (24 març) continuen empresonats diversos sindicalistes i es declara de nou la vaga general. Barcelona queda de nou sense tramvies i sense llum. L'enduriment de les relacions entre els sindicats i l'aliança formada per la Federació Patronal i l'autoritat militar implica la declaració de l'estat de guerra; el funcionament de bandes promogudes per la patronal i Capitanía General; l'organització del sometent –uns 8.000 burgesos voluntaris i armats–, que patrulla pels carrers de la ciutat; la suspensió dels sindicats; la confiscació del seu fons documental i la detenció de 200 delegats sindicals, entre d'altres Pestaña, el 3 d'abril, el mateix dia que el govern de Romanones decreta la jornada de 8 hores.

Quatre dies més tard acaba la vaga general, dimiteix Romanones –forçat pel capità general de Catalunya, Milans del Bosch, les Juntes Militars i la Federació Patronal– i es forma un nou Govern presidit pel conservador Antonio Maura.

La fi de la vaga de la Canadenca no significà pas la fi de la conflictivitat social. Al cap d'uns mesos, la patronal aprofitava la vaga de la construcció per declarar un locaut generalitzat de tres mesos (novembre 1919-gener 1920).

La vaga de La Canadenca fou un desafiament entre els sindicats i la patronal, un graó més de la violenta lluita social que del 1919 al 1923 veié l'aparició a Barcelona de les bandes de pistolers al servei de la patronal comandades per Bravo Portillo i els fals baró de Koenig; la formació dels Sindicats Lliures (desembre 1919) dirigits per Ramon Sales, amb el consentiment de la patronal i el suport posterior del governador civil, Martínez Anido (1920-1922); l'expansió del pistolisme, amb els enfrontaments entre els grups de xoc organitzats pels Sindicats Únics i els pistolers del baró de Koenig, de Bravo Portillo i els dels Sindicats Lliures afavorits pel cap de policia Arlegui; amb atemptats contra dirigents patro-

nals com ara Graupera (gener 1920); i l'assassinat de caps de la repressió com Bravo Portillo (setembre 1919) i de dirigents sindicalistes com Seguí (març 1923).

Finalment, la presència i la intervenció continuada dels militars en la vida civil cristal·litzà en el cop d'estat del general Primo de Rivera –amb el suport de la burgesia catalana i dels sectors oligàrquics espanyols–, que inaugurà un període de set anys de dictadura, amb el consentiment de la Monarquia.

La jornada laboral de 8 hores

En plena vaga de La Canadenca el govern del comte de Romanones publicà un Reial Decret pel qual es limitava a 8 hores la jornada màxima de treball (3 d'abril del 1919).

La lluita per la reducció de la jornada laboral ha estat dura i llarga. El cas de la Gran Bretanya i les llargues jornades dels adults i de les criatures durant les primeres dècades de la Revolució industrial és paradigmàtic i prou conegut per les referències d'Owen, Engels i tants d'altres. Des de sempre els empresaris oferiren més resistència a disminuir la jornada de treball que a augmentar el sou. Quan no hi havia sindicats ni negociació col·lectiva, l'acord d'un augment individual del salari era menys difícil que el de la reducció individual de la jornada, ja que el primer no solament no alterava els ritmes de producció, sinó que, de vegades, podia significar un impediment –profitós per a l'empresari– a la solidaritat obrera.

No obstant això, les protestes socials per les llargues jornades diürnes i nocturnes de les criatures obligaren els poders públics a intervenir d'una manera gradual. Entre les primeres normes per regular la jornada laboral tenim la promulgada a la Gran Bretanya el 1802, que prohibia el treball nocturn als aprenents de la indústria cotonera i que limitava a 12 hores el treball diürn (tot i que no fou respecta-

da, ja que 17 anys després una norma insistia a fixar les 12 hores solament als nens, admesos a les fàbriques des dels nous anys) de la indústria del cotó i la llana.

La jornada de 12 hores estava molt generalitzada en el món industrial durant tot el segle XIX i no desaparegué en cap moment concret, sinó que anà desapareixent a poc a poc entre el 1830 i el 1900, en aconseguir-se jornades de 10 hores. Al continent europeu, cap al 1870, la jornada és encara de 10-12 hores, sense legislació i amb diferències d'un ofici a un altre. A França, per exemple, la jornada de 10 hores tindrà vigència legal el 1900 a causa de la iniciativa del ministre Millerand, un destacat ex-socialista. Amb un procediment semblant la jornada de 10 hores deixà pas a la de 8 entre el 1860 i 1920.

La lluita per la jornada de 8 hores –aplicada per l'industrial britànic Robert Owen en les seves fàbriques– té antecedents en els primers anys de la dècada del 1830. Aleshores aquesta reivindicació fou assumida per alguns delegats de les Trade Unions (Manchester, 1833) –exigint per a aquesta jornada el salari íntegre d'un dia– i fou motiu de diverses vagues generalitzades a les zones industrials britàniques.

De fet, la lluita contínua per la jornada de 8 hores provindrà dels Estat Units. Cap al 1860, mentre continuaven les accions per aconseguir les deu hores –iniciades amb les vagues dels fusters de Boston el 1825– començava la lluita per les 8 hores. Els obrers de la construcció de Nova York l'aconseguien el 1872. Legalment hi havia, des del 1868, una llei del Congrés sobre les 8 hores que fou ignorada, recordada posteriorment pel president Grant; però que fou interpretada en el sentit que la reducció de jornada significava la reducció de salari.

La data emblemàtica de les lluites per la jornada de 8 hores és la de 1886. El Congrés de Chicago (1884) de la Federation of Trade and Labour Union of the United States and Canada –precedent de la històrica American Federation of Labour (AFL), fundada dos anys després– aprovà una resolució per la qual s'instava totes les organitzacions sindicals nord-americanes a promulgar la jornada

de 8 hores a partir del 1r. de maig del 1886. Una data escollida perquè aquest era el dia en què finalitzaven molts dels contractes laborals i de lloguer d'habitatges.

Entorn d'aquesta convocatòria, s'hi generà una forta agitació sindical en totes les ciutats industrials de l'est nord-americà. El dia 3 una concentració de vaguistes de la fàbrica McCormick, de Chicago, era reprimida per detectius de l'agència privada Pinkerton i per la policia, que generaren diversos morts i ferits. L'endemà, dia 4, tenia lloc al mercat del farratge de Chicago –Haymarket– un míting de protesta convocat per diverses societats obreres d'orígens ideològics distints. La violenta intervenció de la policia i l'explosió d'una bomba –d'origen provocador– amb desenes de policies ferits motivà una dura repressió sobre diversos medis obrers immigrants i anarquistes. Vuit dirigents obrers foren jutjats i condemnats a mort (agost 1886). Tres veieren commutada aquesta pena per la de presó (Schwab, Fielden i Neebe); un se suïcidà poc abans de la seva execució (Lingg) i els altres quatre (Spies, Fischer, Engel i Parsons) foren penjats l'11 de novembre de 1887.

Els fets de Chicago s'incorporen a la tradició anarquista i socialista com a símbol de la lluita dels treballadors per la jornada de vuit hores. La Internacional Socialista, fundada a París al juliol del 1889, declarà el 1r. de maig de cada any –a partir del de 1890– com el dia nacional de la mobilització per aconseguir la jornada de 8 hores. Des d'aleshores aquella data esdevingué la més representativa de les lluites dels treballadors dels països industrials europeus i americans. També en el nostre país el 1r. de maig de cada any s'ha organitzat com una jornada reivindicativa per part de les diverses organitzacions sindicals (Confederació Nacional del Treball, Unió General de Treballadors, Comissions Obreres), malgrat que durant quasi quaranta anys (1939-1975) el règim feixista del general Franco reconvertís –amb la complicitat de la jerarquia eclesiàstica– aquesta jornada en una exaltació del sindicalisme corporatiu sota la denominació de «*Fiesta del Trabajo*» i la celebració del dia de «*San José Artesano*».

A partir dels fets de Chiago, l'AFL obtingué als Estats Units –amb variacions d'acord amb els estats– els primers èxits a la dècada de 1890, si bé fins després de la Primera Guerra mundial la jornada habitual a la indústria continuà sent la de 10 hores. Era menor (8-9 hores) en els treballs més durs (miners d'Utah, 1896), entre els funcionaris federals (1892) i, a partir de 1900, en molts oficis qualificats.

La major part dels governs europeus i alguns d'americans no prenen mesures legals sobre la jornada de 8 hores fins a la fi de la Primera Guerra mundial, entre el 1918 i el 1920. A Alemanya i Polònia al novembre del 1918; a Txecoslovàquia al desembre del 1918; a Itàlia i Dinamarca al febrer del 1919; a França a l'abril del 1920; a Mèxic és recollida per la Constitució de gener del 1919 i a Espanya –com he dit– el 3 d'abril del 1919.

Tot i així, al nostre país, un any després que s'hagués aprovat pel Govern la jornada de 8 hores, l'industrial i patrici Francesc Cambó clamava contra la reducció de jornada. En una conferència pronunciada a Madrid el 10 d'abril de 1920 –ara en fa 74 anys– i organitzada pel periòdic conservador «El Debate», Cambó hi realitzava afirmacions com ara les següents:

«Vino después una corriente, quizá irresistible; fue sin duda, un momento de inconsciencia de los Poderes públicos, en que en casi todos los pueblos más civilizados del mundo se estableció una reducción considerable de la jornada de trabajo, en que se implantó el dogma de la jornada de ocho horas. Yo creo, señoras y señores, que la implantación de la jornada de ocho horas, en los momentos en que tuvo lugar, fue una de las mayores locuras que la humanidad ha conocido en el curso de la historia.»

Una sensibilitat molt allunyada de la de l'industrial i socialista utòpic britànic Robert Owen, que –quasi cent anys abans que Cambó– en proposar el seu sistema comunitari ideal, raonava el perquè calia la jornada laboral de 8 hores de la manera següent:

«1r. Perquè es la durada més llarga de treball que l'espècie humana –tenint-hi en compte el vigor mitjà i tot concedint el dret a l'existència als dèbils tant com als forts– pot suportar mantenint-se en bona salut, intel·ligent i feliç.

«2n. Perquè els moderns descobriments químics i mecànics supprimeixen la necessitat de demanar un esforç físic més llarg.

«3r. Perquè vuit hores de treball i una bona organització del mateix treball poden crear una superabundància de riquesa per a tothom.

«4t. Perquè ningú no té dret a exigir dels seus semblants un treball més llarg del que en general és necessari per a la societat, simplement amb el fi d'enriquir-se tot empobrint els altres.

«5è. Perquè el veritable interès de cadascú rau que tots els éssers humans siguin sans, intel·ligents i rics, i que estiguin contents.»

En resum, rememorem dos fets –la vaga de La Canadenca i la consecució de la jornada de 8 hores– i un any –el 1919– que constitueixen una fita en la nostra història social i que cal mantenir en la memòria col·lectiva dels treballadors catalans i espanyols.

FRANCESC BONAMUSA I GASPAR
Catedràtic d'Història Contemporània de la UAB
i president del Gabinet de Recerca d'Història Social i Obrera

El sindicalisme a La Canadenca després de la vaga

«Ante el agravamiento de la situación en Barcelona y la escasez de fuerzas de que disponía la autoridad militar, se acordó movilizar al somatén confiándole el mantenimiento del orden público en la vieja Barcelona y en las calles más céntricas del Ensanche.

»La movilización cívica fue un gran éxito, y yo, que estaba inscrito en el somatén, creí que como gesto simbólico tenía que salir a la calle con el arma al hombro [...].

»No fue sólo dentro del somatén como ayudamos a la causa del orden; fue también con la organización de servicios de aprovisionamiento que dirigió Ventosa con un buen núcleo de hombres de la Lliga funcionando rápidamente y con gran eficacia. Fue por estas dos actuaciones llevadas de acuerdo con la autoridad militar por lo que se salvó el año 19 una situación muy grave que habría podido convertirse en catastrófica.»

Francesc Cambó, *Memorias (1876-1936)*

La vaga de La Canadenca va acabar en el triomf de l'aliança entre els elements militaristes representats pel capità general Milans del Bosch i els sectors més inflexibles i aterrits de la burgesia barcelonina, una circumstància en què també degué

pesar la nova conjuntura econòmica, menys favorable que durant el període de la Primera Guerra mundial, i que va conduir la patronal al convenciment de la necessitat de frenar dràsticament l'avanç del poderós sindicalisme cenetista. Milans del Bosch en fou el primer instrument, i, la seva actuació, la seguiren repressions desencadenades pels governadors successius, d'una manera especial del comte de Salvatierra i de Martínez Anido. Fou en aquest context que van sorgir els sagnants episodis del pistolerisme, tant de la patronal com dels grups d'acció de la CNT, el locaut empresarial i la repressió indiscriminada dels sindicalistes. Aquest període va culminar políticament el 1923, any del cop d'estat del general Primo de Rivera.

I

Al desembre del 1919 es creà a l'Ateneu Legitimista de Barcelona, a iniciativa del requetè Ramón Sales, l'anomenada Confederación de Sindicatos Libres, amb el beneplàcit de les autoritats i la patronal. El Sindicato Libre, sense programa ni objectius definits, a la pràctica es va limitar a fer de planter de les avantguardes de xoc de la patronal. A pesar de la seva poca expansió, va aconseguir algunes adhesions, i d'una manera notable a La Canadencia, on cap al final dels anys vint en controlava una bona part del personal. Això pot explicar-se per diverses raons: d'una banda la implantació de la CNT a la companyia solament s'estava iniciant en el moment d'iniciar-se la vaga i en acabar aquesta la repressió va escombrar la incipient estructura sindicalista; de l'altra, els obrers de La Canadencia van sortir força beneficiats de la primera fase de la vaga, i en realitat la seva participació en la segona fase sembla que no va ser gaire àmplia, ja que en gran manera ja havien satisfet les seves reivindicacions econòmiques. Però, sobretot, cal tenir en compte que pel seu caràcter simbòlic la direcció de l'empresa devia provar d'obtenir el control sindical dels seus treballadors i això en aquell moment solament podia garantir-ho el Libre.

Durant els anys de la dictadura els conflictes a la companyia foren escassos i es canalitzaren mitjançant els Comitès Paritaris, uns organismes creats pel ministre Eduard Aunòs el 1926 amb la finalitat d'intervenir en la regulació col·lectiva de les condicions de treball. La CNT s'oposava a aquest arbitratge, mentre que la direcció de La Canadenca, si bé als primers moments no el veia amb bon ulls, finalment va acceptar de participar-hi. Aquest Comitè Paritari formava part de la Comissió Mixta de Treball Industrial i Mercantil de Gas i Electricitat, i la representació obrera l'assumí l'anomenat Sindicato Libre Profesional de Empleados y Obreros de Riegos y Fuerza del Ebro S.A. y Compañías anexas.

La tasca sindical del Libre s'esdevingué entorn de conflictes puntuals i de poca transcendència. Solament l'any 1928 va presentar a la companyia unes *Bases de Treball* per a la seva negociació, que representaven una modificació d'una certa entitat de les condicions laborals del personal i que establien una regulació més precisa de les relacions contractuals en el grup d'empreses de la Unión Eléctrica de Cataluña, integrat per Riegos y Fuerza del Ebro, la Compañía Barcelonesa de Electricidad i Energía Eléctrica de Cataluña. El contingut d'aquestes Bases de Treball fou rebutjat per la companyia en els seus aspectes més importants, una actitud a què el Sindicato Libre es va plegar sense oposar-hi cap resistència. De totes maneres, les elèctriques van acceptar augments salarials importants, encara que rebutjant-hi radicalment totes aquelles qüestions que es referien a l'organització del treball, alguns aspectes de la qual es demanaven de modificar a les *Bases*.

El 1930 va caure la dictadura de Primo de Rivera. Aquest succés revelava el declivi del Sindicato Libre i donava pas a una nova fase de la història social del país extremament conflictiva. Aquesta situació va ser clarament percebuda per la direcció de La Canadenca, que va iniciar una política de distanciament gradual del Libre i que, al mateix temps, començava a establir cautelosament alguns contactes amb el Sindicato Únic de la CNT, llavors il·legal però que tornava a ser actiu a l'empresa. A l'agost del 1930 la direcció d'Assumptes Socials caracteritzava d'aquesta manera la situació sindical a la companyia:

«Actualmente hay entablada una fuerte lucha entre Sindicatos Libre y Único. A este último le hemos indicado que sólo queríamos tratar con el Comité. Por otra parte, las proposiciones presentadas por el Sindicato Libre al Comité referentes a Regulación de Despido, Enfermedad y Reconocimiento de Antigüedad, no las hemos querido discutir y en la última sesión los vocales obrerors accedieron a nuestra indicación de que suspendieran tratar estos asuntos en el Comité.»

Aquesta actitud de ressituar les relacions amb les organitzacions sindicals va portar a la marginació progressiva del Libre, que cada cop devia sentir-se més assetjat. A la fi del 1930 els seus dirigents van convocar una reunió amb els representants de les companyies del sector elèctric, on els van demanar *«una mayor consideración de las Empresas hacia los Sindicatos Libres y una mayor presión contra los Sindicatos Únicos, pues ellos son una fuerza social moderada y conservadora frente a los Sindicatos Únicos que son únicamente revolucionarios y anarquistas»*, tot manifestant la greu situació, per a ells, que s'estava donant, ja que seccions senceres de les companyies, abans controlades per ells, s'estaven passant al Sindicat Únic. I acabaven assenyalant que si les empreses no els donaven suport *«antes de tres meses el personal será exclusivamente de SU»*. I, efectivament, amb la proclamació de la República el 14 d'abril del 1931 el Sindicato Libre fou definitivament esborrat del panorama sindical.

II

El període republicà va representar una nova fase en les relacions laborals, situades ara en un nivell qualitativament diferent ja que els sindicalistes maldaren des del primer moment per constituir-se com un contrapoder al si de l'empresa, bus-

cant-ne el reconeixement quant a tal per part de la direcció. En aquest sentit, la primera reunió oficial –amb anterioritat n’hi havia hagut d’extraoficials–, tingué lloc el 28 d’abril, dues setmanes després de la proclamació de la República; la representació del Sindicat Únic de Llum i Força de la CNT va donar a la trobada un caràcter programàtic: explicà quina era la seva orientació ideològica i presentà les seves reivindicacions principals, concretades en quatre punts:

1. Readmissió de l’obrer Posada, acomiadat el 1930 i membre del comitè local de la CNT.

2. Supressió de les hores extres excepte en casos d’urgència.

3. Estudi i contestació d’unes *Bases de Treball* presentades pel sindicat a la fi del 1930.

4. Acomiadament dels dirigents del Sindicato Libre.

El punt més conflictiu era el quart, que sindicalment tenia el significat d’establir una ruptura radical amb el tipus de relacions laborals existents en el període anterior. Hi donaven suport algunes autoritats polítiques –com ara Companys i el conseller d’Acció Social, Serra i Moret–, perquè era la millor manera d’evitar conflictes. La companyia no va acceptar aquest punt, però, finalment, atesa una convocatòria de vaga feta pel Sindicat Únic per al principi de juny, van aprovar-se les noves *Bases de Treball*, en què es recollien una bona part de les reivindicacions sindicals, entre elles la readmissió del personal sancionat el 1919, a partir d’una llista presentada pel Sindicat que comprenia prop de trenta noms, una xifra baixa que s’explica pel temps transcorregut. Dels qui formaven part de la llista, la majoria va acceptar una indemnització de l’empresa i uns quants, pocs, van reintegrar-se al seu antic lloc de treball.

La situació va tornar-se conflictiva un altre cop a l’octubre. Llavors la direcció de REF inicià una reestructuració del personal consistent a acomiadar-ne els treballadors temporals i a reduir la setmana laboral a cinc dies. L’empresa n’afirmava la necessitat a causa dels efectes de la crisi econòmica i de les males condicions

del mercat del diner, que l'obligaven a anul·lar un seguit de treballs previstos i a paralitzar-ne d'altres en curs. El Sindicat, que en principi estava disposat a acceptar algunes d'aquestes mesures va radicalitzar la seva posició ja que l'empresa amplià els acomiadaments, de manera que s'oposà a la setmana de cinc dies, a qualsevol altre acomiadament i, alhora, exigí la readmissió del personal acomiadat classificat com a plantilla, acusant la direcció de La Canadenca d'efectuar un «sabotatge indirecte al Règim existent», és a dir a la República.

Aleshores va iniciar-se una situació de tensió creixent, amb un intens procés assembleari on predominaren actituds cada cop més radicalitzades. El mateix Govern Civil va intervenir-hi i pressionà l'empresa perquè acceptés algunes de les propostes del Sindicat. El preacord entre la companyia i la representació obrera fou, però, rebutjat per l'assemblea, igual que els quatre preacords següents. Al capdavall, el sisè preacord fou acceptat, encara que pel que sembla només ho fou per la intervenció personal de Lluís Garcia, president del Sindicat Únic i principal dirigent de la CNT a La Canadenca. L'acord aprovat finalment establia que la companyia acceptava «distribuir el treball» com a mesura per fer front a l'excés de personal, mentre que el Sindicat acceptava la reducció temporal de la setmana a cinc dies. La solució acordada així es va mantenir durant uns mesos, fins que superada la «crisi» es va restablir la situació laboral anterior.

III

Al llarg dels quasi dos anys següents no va haver-hi conflictes importants, però el 1933 acabava el període de vigència de les *Bases de Treball* acordades el 1931 i, per tant, calia negociar-ne unes de noves, amb el risc de generar-se nous conflictes que això representava. Probablement per aquesta raó, l'administració va decidir anticipar-s'hi i, al principi de l'any, el Jurat Mixt d'Aigua, Gas i Electricitat

—uns organismes creats a iniciativa del ministre de Treball, Largo Caballero, basats en l'experiència dels Comitès Paritaris de la dictadura—, va presentar a la companyia unes noves bases per a la seva discussió. Això, a més, tenia l'avantatge per a l'administració de deixar fora de joc la CNT, contrària també en aquest cas a tals organismes, bé que majoritària a La Canadenca, ja que centrava la discussió en un document en l'elaboració del qual no havia participat. I encara més: en una situació en què la CNT tenia problemes interns, dividida des de feia uns mesos entre el sector «trentista», de tendència més moderada, i el sector «faista», de tendència radical i amb influència creixent. L'escisió no s'havia materialitzat encara en el Sindicat Únic de Llum i Força, però des de mitjan 1932 se n'havia renovat la direcció, de la qual havien quedat fora els antics dirigents més significatius, com ara Garcia, Pons i Emperador.

Quant ja s'estaven discutint les *Bases* presentades pel Jurat Mixt, el Sindicat Únic va presentar les seves pròpies *Bases*, que l'empresa va acceptar de començar a discutir tot seguit. En una de les reunions, però, hi va haver un fort enfrontament entre la representació obrera, a conseqüència de la qual es va produir una ruptura entre els sindicalistes. Així quedà fora del Sindicat Únic el sector «trentista», que va adoptar el nom de Sindicat Regional de Llum i Força. Al mateix temps, l'empresa va trencar les negociacions amb el Sindicat Únic («faista»).

La ruptura de la CNT i l'evolució general de la situació política, on hi havia un clar avanç de les forces de dreta, va tenir conseqüències a nivell sindical i va conduir al reagrupament de les diferents forces en l'anomenat Front Únic, que en les empreses del sector elèctric va prendre el nom de Front Únic de Llum i Força, constituït pel Sindicat Regional de Llum i Força de Catalunya («trentista»), la Societat d'Empleats i Obrers de les Empreses d'Aigua, Gas i Electricitat (UGT), el Gremi d'Aigua, Gas i Electricitat (CADCI) i el Sindicat General de Tècnics de Catalunya. Aquesta nova agrupació de forces sindicals, fins llavors de poc pes en les empreses elèctriques, va capgirar el panorama i va marcar el final de predomini de la CNT al sector.

El Front Únic de Llum i Força va presentar unes bases de *Contracte de Treball* perquè es discutissin amb la patronal –el tercer document d’aquest tipus després del presentat pel Jurat Mixt i el Sindicat Únic–, i sobre la base del qual es van establir negociacions. L’acord es firmà el 14 d’octubre del 1933. Un dels punts en principi acordats feia referència a les «Assegurances Socials», i s’hi indicava que:

«Para el estudio de un régimen de seguros sociales que a base de aportaciones de Empresa y Empleados, aparte de las que procedentes de otras fuentes de ingresos pudieran arbitrarse, y que comprenda los de jubilación, invalidez, viudedad, orfandad y para forzoso, se constituirá a la aprobación de este Contrato, una Comisión compuesta de igual número de representantes patronos y obreros que realizarán esta labor en el plazo de tres meses.»

Ara bé, d’aquest paràgraf se’n va fer una interpretació diferent per part de les empreses i els sindicats. La patronal l’interpretava en el seu sentit literal, és a dir: només procedir al seu estudi; mentre que els sindicalistes ho entenien en el sentit del seu estudi i l’aplicació consegüent. No va haver-hi acord i després de diferents assemblees es va decidir d’anar a la vaga, malgrat els intents de mediació del conseller de Treball, Martí Barrera, un antic cenetista que havia entrat en el camp de la política. El dia 15 de març de 1934 es va iniciar la vaga general en el sector elèctric.

El fantasma de la vaga del 1919 es va estendre un altre cop per Barcelona. Diaris com LA VANGUARDIA van tornar a parlar de l’«amenaza revolucionaria» del moviment dels treballadors de les companyies elèctriques, enfront del qual «*todos los demás ciudadanos, en masa, tenemos el deber de reaccionar como un solo hombre*». La burgesia catalana tenia ben apresada la lliçó.

Tant l’actitud del govern de la Generalitat, que presidia Companys, com de les empreses elèctriques, amb el gerent de Riegos y Fuerza del Ebro, Fraser Lawton, al capdavant, demostren que des del primer moment es va tenir molt en compte l’experiència de l’any 1919. El dia 15 un ban del conseller de Governació, Joan

Selves, va proclamar que serien aplicades les mesures de l'estat de guerra que fossin compatibles amb el comandament de l'autoritat civil; alhora es prohibia la formació de grups de vagues, que havien de ser dissolts per la força pública; i s'amenaçava de castigar amb tot el rigor qualsevol acció o omisió tendent a agreujar el conflicte. Les centrals, subcentrals i altres instal·lacions elèctriques van passar a ser custodiades per la Guàrdia Civil i el Sometent, mentre que equips militars procedents de la Marina i del Centro Electrotécnico de Madrid, dirigits per tècnics de les companyies, agafaven al seu càrrec les principals instal·lacions. Al port de Barcelona, van entrar-hi el guardacostes «Marinero Cante», els destructors «Churruca» i «Alcalá Galiano» i el vaixell militar de transport «Almirante Lobo». La vaga era gairebé total, tot i això la major part de les instal·lacions elèctriques continuaven funcionant.

La situació era potencialment explosiva i les seves conseqüències molt imprevisibles, cosa que va portar les parts implicades –empreses, administració i treballadors– a iniciar unes intenses negociacions amb els sindicats integrats al Front Únic de Llum i Força, ja que la CNT no havia donat –formalment– suport a la vaga, a pesar que a la pràctica els seus afiliats li havien de donar suport. El 19 de març es va arribar a un acord, ratificat per l'assemblea de treballadors l'endemà i a continuació signat per la representació patronal (Joaquim Maluquer per part de Riegos y Fuerza del Ebro, Alfred Viñas per Energía Eléctrica de Cataluña, Josep Roure per la Cooperativa de Fluido Eléctrico i Josep Rossich per la Compañía de Gas y Electricidad) i la representació obrera (Antoni Menasanch del Sindicat General de Tècnics de Catalunya, August Argudín de la UGT, Josep Fernández del CADCI i Jacint Pons del Sindicat Regional de Llum i Força). A l'acord, s'hi assenyalava que no hi hauria cap tipus de represàlies per la vaga i que les empreses es comprometien a pagar tots els sous i els jornals corresponents als quatre dies de vaga general.

Quant al motiu principal del conflicte, les empreses acceptaven de posar en marxa la qüestió de les assegurances socials en els termes establerts en el decurs

de la negociació, i que va donar lloc que el 26 de juny del 1934 fos presentat al Parlament de Catalunya un decret firmat pel president Companys i els consellers de Finances, M. Esteve, d'Economia i Agricultura, J. Comorera, i de Treball, Martí Barrera, en què es proposava un projecte de llei que permetés la creació d'una Caixa de Pensions i Retir d'Empleats de Gas i Electricitat (PREGE). Aquesta llei l'aprovà el Parlament el 3 de juliol i es publicà al Butlletí Oficial de la Generalitat el 4 de juliol. El mateix dia 3 les organitzacions sindicals del Front Únic van constituir formalment la PREGE, de la qual fou nomenat president Antoni Menasanch, un tècnic del laboratori de la central del carrer de Mata.

La creació de la PREGE i les seves conseqüències en l'escala de les relacions laborals i la legislació social fou d'una transcendència no gens menyspreable. De fet, va sorgir en l'apogeu del debat sobre la legislació laboral tant a nivell estatal com, d'una manera especial, nacional: al maig del 1933 s'havia creat l'Institut contra l'Atur Forçós, precedit d'intensos debats sobre la legislació en matèria social, en què van exercir un paper destacat polítics com ara Joan Comorera i Martí Barrera, que després va intervenir activament, sobretot l'últim, en el procés que va donar lloc a la PREGE, la qual esdevingué una de les experiències avançades de l'època.

IV

L'aixecament militar del 18 de juliol de 1936 va provocar un gir radical a la situació del país. En els llocs on va fracassar, l'abandó de les empreses per part de nombrosos propietaris i la mateixa necessitat de garantir la continuïtat de la producció determinaren la intervenció de les organitzacions sindicals en el funcionament de les empreses mitjançant Comissions de Control Obrer que, bàsicament, adoptaren dues formes: la fiscalització de la seva direcció en el cas que continues-

sin a les mans dels seus propietaris; o bé assumint directament, els sindicats, la seva direcció en el cas de ser confiscades, una situació a què va donar forma legal el *Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer* promulgat per la Generalitat de Catalunya el 24 d'octubre del 1936, signat pel conseller en cap Josep Tarradellas.

Les empreses del grup de Riegos y Fuerza de Ebro van ser immediatament intervingudes pel Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat de Catalunya (CCCO), format per la UGT, CADCI, SGTC i la CNT, reunificada després del congrés de Saragossa del 1936. Al cap de poc el gerent del grup, Fraser Lawton, va abandonar el país i el 28 d'agost la companyia fou confiscada pel CCCO, presidit per Menasanch –que uns dies abans havia ingressat a la CNT junt amb la resta de components del Sindicat General de Tècnics. El mateix dia 28 el CCCO va dirigir un comunicat a tots els treballadors del ram en què se'ls informava de la nova situació, al mateix temps que es donaven un seguit de directrius per a la continuïtat de la producció.

Poc després les empreses del sector, agrupades sota el nom de Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya, es van estructurar per al seu funcionament sobre la base de l'esquema orgànic contingut en el *Decret de Col·lectivitzacions*, que va ser adaptat al cas de les empreses de gas i electricitat, un cop discutit i aprovat per una assemblea de delegats el 27 de març del 1937 i recollit en un document titulat *Normes per a la constitució i el funcionament dels Organismes de Control en la direcció i administració Obrera de les indústries de Gas i Electricitat*, en què s'especificaven clarament les funcions de cada un dels organismes de control cara a garantir la major efectivitat dels mitjans de producció, posats al servei de «la dignificació cultural i l'elevació moral dels treballadors».

Seguint l'esquema organitzatiu, es creaven organismes de control en tots els nivells de la indústria, des de les Seccions i l'Edifici o el Local, fins al Consell d'Indústria, per culminar en el Consell General de les Indústries de Gas i Electricitat. Per a cada un dels nivells s'establia la seva manera de constituir-se i les línies generals a què devia sotmetre la seva actuació. Els organismes, en cadas-

cun dels seus nivells, els formaven a parts iguals delegats de la CNT i la UGT, escollits en assemblea pels afiliats respectius. D'aquesta manera, a partir de l'organització col·lectivista de la indústria elèctrica, culminava un llarg procés iniciat divuit anys abans, el 1919, i que va portar de la consecució de la jornada de vuit hores a l'establiment del poder obrer a La Canadencà.

VICENT CASALS COSTA
Historiador de la Ciència i de la Tècnica

Catàleg de l'exposició

Les vuit hores de treball, de descans, i d'instrucció segons *La Campana de Gràcia*
del 3 de maig de 1890 (Biblioteca Arús).
La Campana de Gràcia, 3-V-1890.

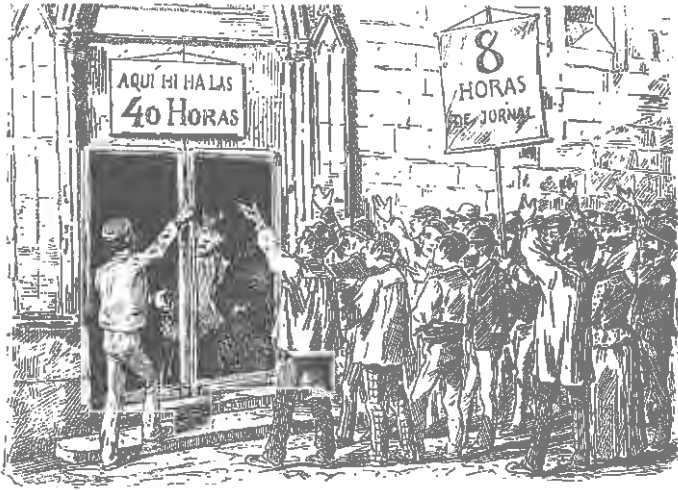
LA QUESTIÓ DELS TRES VIUTS, ENTRE 'LS PLENS DE DALT Y 'LS BUITS DE BAIX.

Vuyt horas per treballar.

Vuyt horas per descansar.

Vuyt horas per expansionarse.

—Diguéu al capdavant que si no podeu les vuyt, li usatàrem les quaranta.

AN 1111 -BATALLADA 1111

NÚMERO EXTRAORDINARI

4 DE JUNY DE 1893

LA CAMPANA DE GRÀCIA

DONARÀ AL MENOS UNA BATALLADA CADA SEMANA

Aquest número 10 cèntims de peseta per tot Espanya

Administració y a. de la "La Campana de Gràcia". Número del 1111. 11. 1111. PARA LOS SUSCRIBIDOS Para de la "LA CAMPANA DE GRÀCIA" en las principales librerías de España, y en las de Barcelona, Valencia, Madrid, etc.

La fuerza del trabajo.—Por M. MOLINÉ

La existencia de la granjería del trabajo de los 1111. 1111.

Les tres xemeneies de la central del carrer Mata en el Poble Sec s'han convertit en una de les característiques del perfil urbà de Barcelona (any 1910).

Fons fotogràfic de FECSA.

L'inginyer nord-america Mr. Stark Pearson
Fons fotogràfic de FECSA.

Treballs per al funcionament de la Central de Capdella (altitud 1.170 m)
novembre de 1911-28 de gener de 1914.

Fons fotogràfic de FECSA.

Treballs per al funcionament de la Central de Capdella (altitud 1.170 m)
novembre de 1911-28 de gener de 1914.
Fons fotogràfic de FECSA.

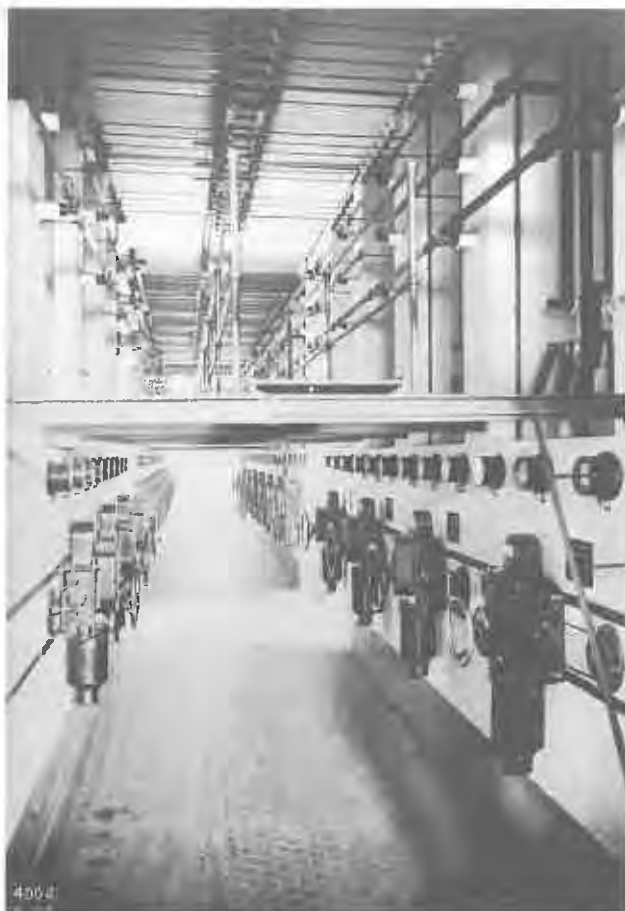
Treballadors d'Energia Elèctrica de Catalunya S.A. (1919).
Fons fotogràfic de FECSA.

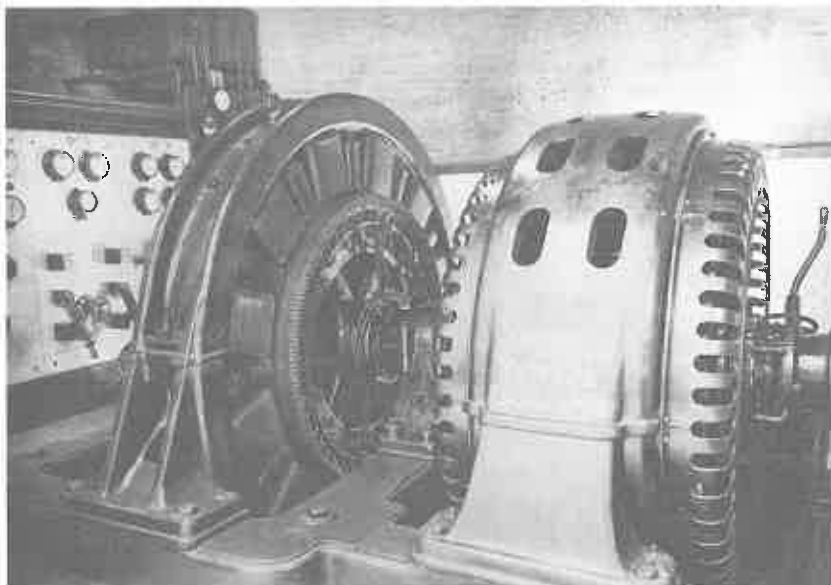
**Energia Elèctrica de Catalunya S.A. Treballs a 2.150 m d'altitud
amb l'ajut de travesses de 7 km (1919).**
Fons fotogràfic de FECSA.

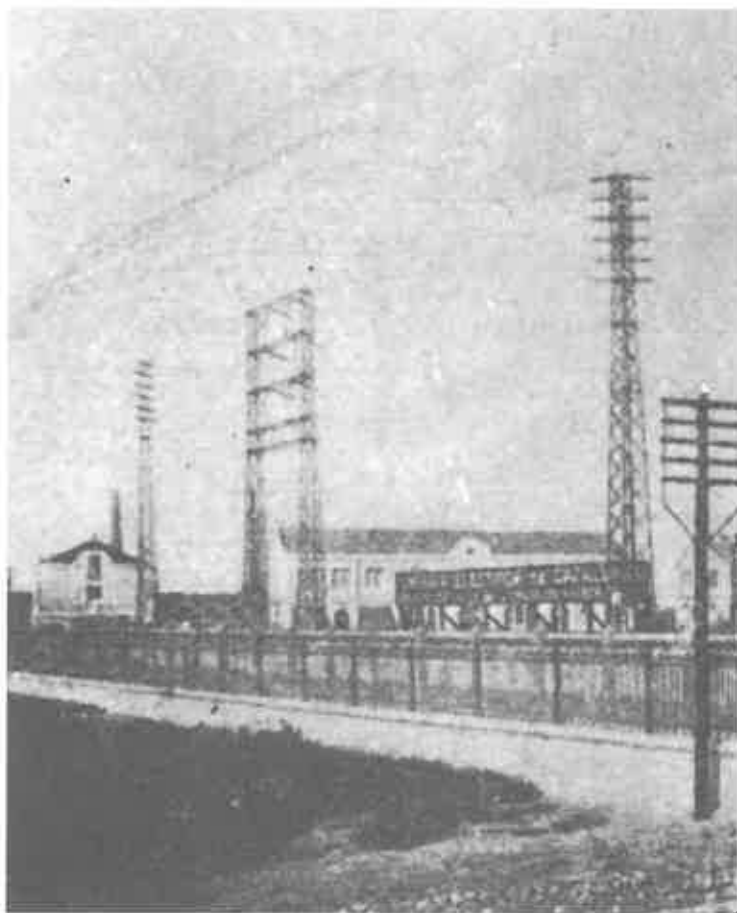
Passadís de la mort, carrer Mata (15-IV-1922).
Fons fotogràfic de FECSA.

Subcentral Tallers (15-II-1922).
Fons fotogràfic de FECSA.

Central tèrmica de Sant Adrià de Besòs de l'Energia Elèctrica de Catalunya S.A.,
segons una fotografia de 1915.
Fons fotogràfic de FECSA.

BANDO

DON JOAQUÍN MILANS DEL BOSCH Y CARRIÓ

Capitán General de la 4.ª Región

HAGO SABER: Que por R. D. de 7 del actual se ha dispuesto lo siguiente:

A propuesta del Ministro de la Guerra y de acuerdo con mi Consejo de Ministros vengo en decretar lo siguiente:

Artículo 1.º Con arreglo á lo prevenido en los arts. 219 y 221 de la vigente Ley de Reclutamiento quedó al Ministro de la Guerra autorizado para llamar á filas en su totalidad ó en parte á las individuos en segundo abono de servicio militar pertenecientes al de las industrias comprendidas en los sectores de suministro de energía eléctrica, tranvías, alumbrado á industrias y las de agua para riego ó abastecimientos de poblaciones ó destinados habitualmente á ocupaciones de esta clase.

Art. 2.º Podrán ser tenidos en cuenta las restantes individuos de la primera y segunda reserva que se encontrasen en las comarcas comprendidas en el art. anterior, los cuales son incorporados á los Cuerpos condicionales prestando sus servicios profesionales quedando sujetos á la jurisdicción militar como si estuvieran en filas y sometidos al tiempo que permanecieran en esta situación como servicio en las unidades respectivas del Ejército.

Art. 3.º El Ministro de la Guerra queda encargado de dificar las instrucciones que sean precisas para que el personal que se moviliza pueda prestar el servicio á que se le destina y tomar ese momento para el debido cumplimiento de este Decreto.

En caso de autorización que á su vez me confiere el Excmo. Sr. Ministro de la Guerra, he tenido á bien resolver que se movilicen por ahora todos los empleados de las compañías «Hijos y Fuerzas del Ebro S. A. y su sucesor de servicios de transportes de Barcelona á Huesca, las Huesca y Balba», «Cataluña de Gas y Electricidad», «Energía Eléctrica» y «Gas Leñón», sujetos al servicio militar, ó sea para los del recuento de 1914 y anteriores, los que se hallan en primera ó segunda reserva y para los del recuento de 1914 y posteriores todos los en primera situación de servicio activo, que no estén sobre las armas y los en segunda situación.

A fin de que ninguno de los individuos sujetos á lo anteriormente dispuesto sufra la movilización por no conocer su situación militar, todos los empleados de las Compañías citadas, mayores de 21 años, y menores de 33, se presentarán los residentes ó que residan en las comarcas de Llorca, en todo el día de mañana; los residentes en el resto de esas provincias en el mismo lugar y en los días 10 y 11 y los que residan y presten servicio en las provincias de Lérida y Tarragona presentándose en las Zonas de estas Capitales en los mismos plazos, según su residencia, donde se les indicará si son ó no movilizados.

A los que no lo sean se les expedirá un resguardo con el que podrán cubrir su responsabilidad, incorporándose á los Cuerpos que se les designe los comprendidos en el art. 1.º y quedando agregados á aquellos los que lo fueron en el art. 2.º.

Prevenir á todos los sujetos al servicio militar que de no concurrir á este llamamiento serán castigados con el corrección que para los desertores señala el art. 322 del Código de Justicia Militar según previene el art. 302 de la vigente Ley de Reclutamiento.

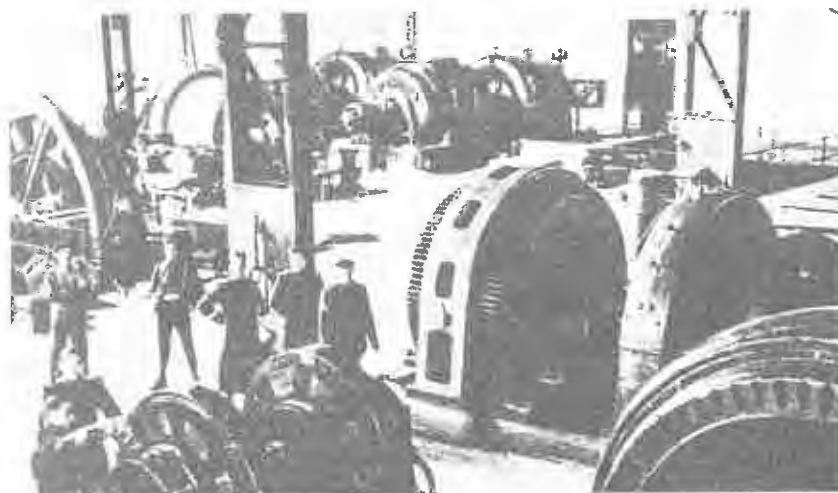
Barcelona 8 de Marzo de 1919.

Joaquín Milans del Bosch

Soldats del cos d'enginyers de la Companyia d'Aigües
al començament del mes de març de 1919.
Fons fotogràfic de FECSA.

L'exèrcit ocupa les instal·lacions elèctriques per posar-les de nou en funcionament (1919).
Fons fotogràfic de FECSA.

Forces de la policia custodiant el baixador del carrer Provença dels ferrocarrils de Sarrià (1919).
Fons Arxiu Fotogràfic de Museus de l'Ajuntament de Barcelona.

Mítng popular contra La Canadencia al Pallars (1919).
Fons Arxiu Fotogràfic de Museus de l'Ajuntament de Barcelona.

Concentració de treballadors al final de la Rambla en un míting al carrer (1919).
Fons Arxiu Fotogràfic de Museus de l'Ajuntament de Barcelona.

DAVANT DE LA CENSURA

—Rosaires ja cos firm signat.
—Dones a mi encara no m'atreuen.

El recentment nomenat governador civil, Carlos E. Montañés (16-V-1919).
Fons Arxiu Fotogràfic de Museu de l'Ajuntament de Barcelona.

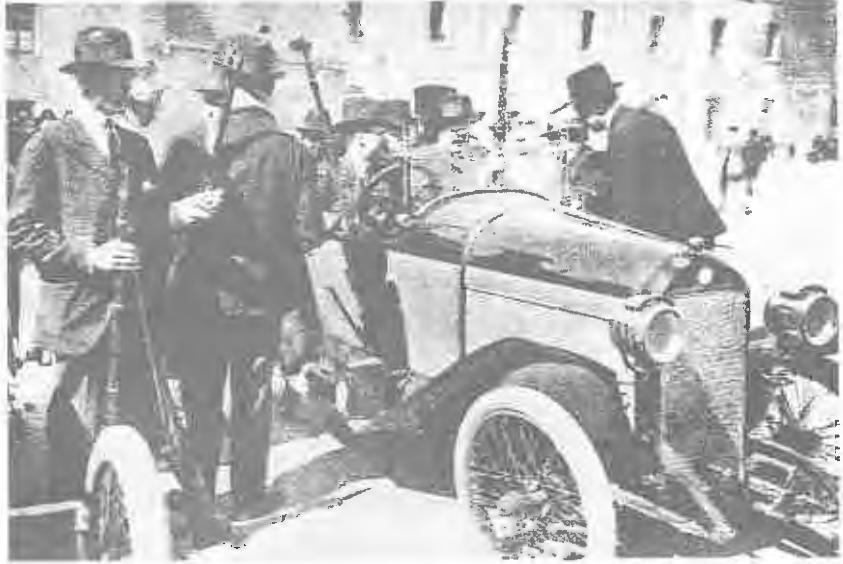
Reunió de sindicalistes: Àngel Pestaña i Salvador Seguí.
Fons Arxiu Fotogràfic de Museus de l'Ajuntament de Barcelona.

Comissió mixta de patrons i sindicalistes, l'octubre de 1919.
A l'esquerra Saturnino Meca, Àngel Pestanya i Salvador Seguí.
Fons Arxiu Fotogràfic de Museus de l'Ajuntament de Barcelona.

Patrulla de sometent (16-IV-1919).
Fons Arxiu Fotogràfic de Museus de l'Ajuntament de Barcelona.

**El capità general i la padrina de la bandera es dirigeixen a inaugurar
el nou local dels Sindicats Lliures.**

Fons Arxiu Fotogràfic de Museus de l'Ajuntament de Barcelona.

L'Esquella de la Torratxa (30-X-1919).

EL MORT MÉS SORT DE L'ANY

-Enterra'm-lo ben fonde, que mai més pugui treure el nas.

Visita dels sindicats lliures encapçalats per Ramon Sales,
al capità general Joaquim Milans del Bosch (1920).
Fons Arxiu Fotogràfic de Museus de l'Ajuntament de Barcelona.

Pobres a les portes d'unes cuïnes econòmiques a Gràcia (1920).
Fons Fotogràfic de Museus de l'Ajuntament de Barcelona.

Lloc del carrer de Santa Tecla on caigué mortalment ferit Bravo Portillo,
cap dels escamots paral·lels al servei de la patronal.
Fons Arxiu Fotogràfic de Museus de l'Ajuntament de Barcelona.

El 30 de novembre, Francesc Layret fou assassinat en sortir de casa seva quan es dirigia a visitar Companys i Seguí empresonats.
La Campana de Gràcia, 11-XII-1920.

